

Zákon č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu) ako míľnik vo vývoji obchodných vzťahov v Československu

Adam Kőszeghy

ÚVOD

Zákon č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu alebo ZMO) bol prijatý dňa 4. decembra 1963 Národným zhromaždením Československej socialistickej republiky.¹ Účinnosť nadobudol dňa 1. apríla 1964, rovnako ako viaceré iných ťažiskových predpisov prijatých v rámci „legislatívnej smršte“ v období rokov 1963-1964.² Zámer prijať tento právny predpis vychádzal z uznesenia ÚV KSČ z decembra 1960 o kodifikačných prácach v oblasti občianskeho práva, ktoré bližšie rozvinulo myšlienku víťazstva socializmu, tak ako ju deklarovala nová, už socialistická Ústava Československej socialistickej republiky č. 100/1960 Zb. z 11. júla 1960. V zmysle uvedeného preto malo prísť aj k úprave majetkových vzťahov, pričom sa mal zohľadniť dovtedajší stupeň vývoja československej

Abstract

This article is devoted to Act No. 101/1963 Coll. governing legal relations in international trade (Code of International Trade) as one of the important milestones in the development of trade relations in Czechoslovakia and its potential impact on the form of Act No. 513/1991 Coll. Commercial Code, which was the first unified commercial law regulation common to the territory of the Czech countries and Slovakia. Despite the time of its adoption, the Code of International Trade contained several timeless elements that made it a competitive legal regulation at the level of advanced private law codes in Europe and in the world.

Keywords

Code of International Trade, Commercial Code, CIT, CC, milestone, trade relations in Czechoslovakia, international trade, foreign trade

Author

Mgr. Adam Kőszeghy, PhD.
Katedra právnych dejín a právnej komparatistiky
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická
fakulta
adam.koszeghy@flaw.uniba.sk

Cite

KŐSZEGHY, Adam. Zákon č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu) ako míľnik vo vývoji obchodných vzťahov v Československu. In *Historia et theoria iuris*, 2023, roč. 15, č. 1, s. 40 – 51.

¹ Správa o prijatí Zákonníka medzinárodného obchodu spolu s analýzou jeho obsahu sa objavila aj v prestížnom časopise Cambridge University, v ktorom vyzdvihli jeho aktuálnosť a inšpiráciu najnovšími trendami v práci UNCITRAL a v oblasti tzv. medzinárodného obchodného práva. Pozri DRUCKER, Alfred. A Code of International Trade. In *International and Comparative Law Quarterly*, 1964, roč. 13, č. 2, s. 671-675. Obdobne aj v rámci RAJSKI, Jerzy. The Law of International Trade of Some European Socialist Countries and East-West Trade Relations. In *Washington University Law Review*, 1967, č. 2, s. 125-138.

² Príkladom možno uviesť v chronologickom poradí – zákon č. 94/1963 Zb. o rodine; zákon č. 95/1963 Zb. o štátnom notárstve a o konaní pred štátnym notárstvom (notársky poriadok); zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom; zákon č. 98/1963 Zb. o rozhodcovskom konaní v medzinárodnom obchodnom styku a o výkone rozhodcovských rozhodnutí; zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok alebo zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

spoločnosti.³ Majetkové vzťahy upravoval do 31. marca 1964 jediný občianskoprávny predpis, a to zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník, ktorý nediferencoval medzi akýmkoľvek druhmi majetkových vzťahov.⁴

Nová právna úprava mala vychádzať z premisy, že v zásade všetky vzťahy v československom hospodárstve mali socialistický charakter, čo sa malo prejavovať aj v ich právnej úprave.⁵ Napriek tomu, že tieto vzťahy mali vyjadrovať svojou povahou jednotnosť socialistickej ekonomiky, a to najmä v zmysle Ústavy 1960, nie všetky československé ekonomické vzťahy boli homogénne.⁶ Pri analýze jednotlivých ekonomických vzťahov vznikajúcich v československej ekonomike sa dospelo ku existencii troch skupín ekonomických vzťahov, ktorých samostatná úprava vo forme zákonníkov bola nevyhnutnosťou. Boli nimi vzťahy týkajúce sa socialistickej výroby a s ňou súvisiacou ostatnou hospodárskou činnosťou socialistických organizácií; týkajúce sa osobnej potreby občanov; a týkajúce sa oblasti medzinárodného obchodného styku. Tieto vzťahy ako už bolo vyššie uvedené upravoval súborne zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník, avšak vzhľadom na ekonomickú odlišnosť, ktorá definovala každý jeden okruh vzťahov odlišne, bola prijatá triáda zákonníkov – zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník s účinnosťou od 1. apríla 1964 pre oblasť majetkových vzťahov týkajúcich sa osobnej potreby občanov; zákon č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu) s účinnosťou od 1. apríla 1964 pre oblasť majetkových vzťahov týkajúcich sa medzinárodného obchodného styku; a nakoniec zákona č. 109/1964 Zb. Hospodársky zákonník s účinnosťou od 1. júna 1964 pre oblasť majetkových vzťahov týkajúcich sa socialistickej výroby a hospodárskej činnosti socialistických organizácií.⁷

Z uvedeného vymedzenia mala podľa dobovej doktríny zreteľne vyplývať rozdielna povaha ekonomických vzťahov v rámci novovzniknutej triády socialistickej úpravy majetkových vzťahov.⁸ Napriek tomu sa však najviac od ostatných odlišovali práve majetkové vzťahy týkajúce sa medzinárodného obchodného styku. Spoločným prvkom majetkových vzťahov týkajúcich sa

³ HOLUB, Dušan. Vývoj obchodného a hospodárskeho práva po roku 1948. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*, Univerzita Komenského v Bratislave, 2009, roč. 27, s. 205.

⁴ Ako dodáva Martinová: „Hoci sa na Občianskom zákonníku z roku 1950 nepodpísali nové spoločenské, politické a právne pomery do takej miery ako na neskoršom Občianskom zákonníku z roku 1964, prostredníctvom viacerých zásadných modifikácií sa v ňom však už odzrkadlilo jeho nové kľúčové postavenie v procese výstavby socialistickej spoločnosti. Občiansky zákonník z koncepcného hľadiska na jednej strane zúžil, na strane druhej rozšíril okruh majetkových a osobných vzťahov, ktoré boli jeho ustanoveniami upravované.“ MARTINOVÁ, Lenka. Od obchodných spoločností k socialistickým organizáciám. Vývoj právnickej osoby po roku 1950 s prihliadnutím k hospodárskym vzťahom. In *Historia et theoria iuris*, 2020, roč. 12, č. 1, s. 58.

⁵ Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu). Tlač č. 149. Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky 1960 – 1964. Dostupné na internete: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0149_01.htm>. [cit. 2023-06-10].

⁶ Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu). Tlač č. 149. Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky 1960 – 1964. Dostupné na internete: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0149_01.htm>. [cit. 2023-06-10]. Uvedené potvrdzuje aj HOLUB, ref. 3, s. 206.

⁷ Pôvodne sa plánovala účinnosť týchto právnych predpisov k 1. januáru 1964. Pozri KOPÁČ, Ludvík – SINGER, Erik. Některé nové koncepce osnovy zákona o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku. In *Časopis pro mezinárodní právo*, 1963, roč. VII, č. 3, s. 230.

⁸ Túto nesystémovosť však kritizoval Karel Eliáš s odstupom takmer troch desaťročí, pričom „dnes snad netreba zvlášť podrobne argumentovať, že toto roztrženie jednotnej kodifikačnej ideje, predstavovanej dotud – byť nebezvýchradne – dosavadným občianskym zákonníkom č. 141/1950 Sb., do troch zákoníkov, v sobe neskrývalo mnoho logiky: to jak z teoretických, tak z praktických hľadísk. Takový záver by měl v současné době jistě málokdo mnoho chuti popírat: a dokonce i ne jeden dřívější *conquistador*“ hospodárskeho práva se dnes stal vášnivým obhájcom obchodního zákoníku.“ ELIÁŠ, Karel. Téma k diskusi: Obchodní zákoník. In *Právník*, 1992, roč. 131, č. 6, s. 477. Obdobne aj PAUKNEROVÁ, Monika. Svoboda podnikání a právní regulace zahraničně obchodních vztahů. In *Právník*, 1991, roč. 130, č. 7-8, s. 675; alebo PELIKÁNOVÁ, Irena et al. *Obchodní právo. I. díl*. Praha: Codex Bohemia, 1998, s. 37.

socialistickej výroby a ostatnej hospodárskej činnosti socialistických organizácií a majetkových vzťahov týkajúcich sa osobnej potreby občanov bolo podmienené zapojenie do československého hospodárstva či už v pasívnej alebo aktívnej podobe (prostredníctvom plánovitej výroby alebo uspokojovania potrieb občanov).⁹ Naopak, v majetkových vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku vystupovali zahraniční účastníci (cudzinci) z nesocialistických krajín, a preto aj ich hospodárstvo bolo založené na súkromnom vlastníctve, ktoré bolo v kontradikcii k princípom československého hospodárstva v rámci majetkových vzťahov podľa Občianskeho a Hospodárskeho zákonníka.¹⁰ Hospodársky zákonník sa preto aplikoval len na československých účastníkov v medzinárodnom obchodnom styku vo vzťahu k československému hospodárstvu.¹¹ Hlavnou úlohou hospodárskych záväzkov bolo predovšetkým zabezpečovanie plnenia úloh, ktoré vyplývali z plánu rozvoja národného hospodárstva a ich konkretizovanie vo vzťahoch medzi socialistickými organizáciami.¹²

IDEOVÉ ZDROJE ZÁKONNÍKA MEDZINÁRODNÉHO OBCHODU

Vydanie Zákonníka medzinárodného obchodu, ako *lex specialis* pre oblasť týkajúcu sa medzinárodného obchodného styku znamenalo posun v riešení špecifických právnych problémov, ktoré sa vyskytovali len v medzinárodnom obchodnom styku, pričom prispelo aj k lepšej kolíznoprávnej aplikácii československého práva zahraničnými orgánmi, a to vzhľadom na to, že upravoval všetky potrebné inštitúty pre aplikáciu v medzinárodnom obchodnom styku súborne v jednom predpise – zahraničný účastník právneho vzťahu sa preto nemusel obávať, že prehliadne inú právnu úpravu v rámci československého právneho poriadku.¹³ Zákonník medzinárodného obchodu sa preto orientoval len na vzťahy so zahraničnými účastníkmi.¹⁴

Odlíšna koncepcia úpravy majetkových vzťahov v medzinárodnom obchodnom styku bola zreteľná už z úvodných ustanovení samotného znenia zákona. V zmysle ustanovenia § 1 ZMO, ktorý

⁹ Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu). Tlač č. 149. Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky 1960 – 1964. Dostupné na internete: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0149_01.htm>. [cit. 2023-06-10].

¹⁰ KOPÁČ, Ludvík. *Zákonník medzinárodného obchodu. Komentár*. Praha: Panorama, 1984, s. 6.

¹¹ Hospodársky zákonník sa aplikoval vo vzťahu k zahraničnému obchodu len v oblasti tzv. dodávateľsko-odberateľských vzťahov (§§ 211-258 Hospodárskeho zákonníka), teda na vzťahy medzi národnými (výrobnými) podnikmi a podnikmi zahraničného obchodu pri importe a exporte tovaru. BYSTRICKÝ, Rudolf et al. *Právo medzinárodného obchodu*. Praha: Svoboda, 1967, s. 22. Obdobne aj KOPÁČ, Ludvík. *Nástin úpravy Zákonníka medzinárodného obchodu*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 1964, s. 1. Vo vzťahoch dodávok pre vývoz vystupoval podnik zahraničného obchodu ako odberateľ, ktorý zaisťoval dodávky pre vývoz spravidla dodávkovými príkazmi, pričom naopak vo vzťahoch dodávok z dovozu vystupoval podnik zahraničného obchodu ako dodávateľ z hospodárskej zmluvy o dodávke výrobkov z dovozu. MULÁČ, Karel – KOPÁČ, Ludvík. *Základy československého a medzinárodného práva pro IV. ročník středních ekonomických škol obor ekonomika zahraničního obchodu. 4. přepracované vydání*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1968, s. 80, 85.

¹² MARTINCOVÁ, Lenka. Vývoj záväzkového práva po roku 1948 s prihliadnutím k hospodárskym vzťahom. In *Historia et theoria iuris*, 2021, roč. 13, č. 2, s. 46.

¹³ KOPÁČ, ref. 10, s. 6-7. Obdobne aj KOPÁČ, Ludvík. *Nová úprava obchodných operácií*. Praha: Československá obchodní komora, 1964, s. 8; alebo BYSTRICKÝ, ref. 11, s. 30.

¹⁴ Výnimočne však aj keď vo vzťahu absentoval zahraničný účastník ho bolo možné použiť aj na vzťahy vnútroštátnych subjektov za splnenia kumulatívnej podmienky výskytu iného cudzieho prvku (napr. námorná preprava medzi dvomi socialistickými organizáciami PZO a Čechofrachtom). KANDA, Antonín. Zákon o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (zákoník medzinárodného obchodu) a jeho miesto v systéme československého socialistického práva. In *Právnik*, 1966, roč. 105, č. 2, s. 132. Obdobne KANDA, Antonín. Základní principy právní úpravy medzinárodného obchodu (Srovnávací studie k 10. výročí vydání čs. zákoníka medzinárodného obchodu). In *Právnik*, 1973, roč. 112, č. 12, s. 1099; alebo KOHN, Lev. Předmět, místní a časová působnost připravovaného zákona o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku. In *Právnik*, 1962, roč. 101, č. 5, s. 408.

pod marginálnou rubrikou „Účel zákona“ upravoval základnú zásadu medzinárodného obchodného styku, a to **zásadu nediskriminácie**. Účelom tohto zákona malo byť podľa jeho ustanovenia § 1 ods. 1 súborným spôsobom upraviť majetkové vzťahy v medzinárodnom obchodnom styku na základe zásady plnej právnej rovnosti a neprípustnosti akejkoľvek diskriminácie ktoréhokoľvek z účastníkov medzinárodného obchodu, napomáhať tak rozvíjaniu hospodárskych stykov Československej socialistickej republiky so všetkými krajinami, nehľadiac na rozdiely v ich spoločenskom a štátnom zriadení, a tým prispievať k upevneniu mierového spolunažívania a priateľstva medzi národmi.¹⁵ Uvedené ustanovenie však podľa dobovej doktríny nebolo fiktívnym ustanovením, ale jeho obsah sa mal pretaviť aj do ďalších ustanovení Zákonníka medzinárodného obchodu, resp. pri ich výklade.¹⁶

Za účelom, aby mohol Zákonník medzinárodného obchodu byť funkčným právnym predpisom vo vzťahu k zahraničným účastníkom, t. j. aby sa zahraniční účastníci rozhodli si zvoliť pre právny vzťah ako rozhodné právo práve československé právo, resp. československé občianske právo,¹⁷ bolo potrebné tento právny predpis postaviť na širších základoch občianskoprávnej a obchodnoprávnej úpravy zo zahraničia.¹⁸ Návrh zákonníka medzinárodného obchodu vychádzal najmä zo skúsenosti z československého zahraničného obchodu a medzinárodných skúseností v podobe VDP RVHP 1958 a Haagskeho návrhu z roku 1956, ktoré dopĺňalo viacero ťažiskových zahraničných (vnútroštátnych) predpisov napr. ako švajčiarsky zákon o obligačnom práve (*Obligationenrecht*), Občiansky zákonník RSFSR z roku 1922, grécky občiansky zákonník,¹⁹ taliansky občiansky zákonník (*Codice civile*), egyptský občiansky zákonník z roku 1948, etiópsky občiansky zákonník z roku 1960,²⁰ Jednotný obchodný zákonník USA (zákon štátu Pensylvánia z roku 1953),

¹⁵ Uvedenú zásadu zrejme najpresnejšie vymedzuje pasáž z učebnice práva medzinárodného obchodu od autorského kolektívu pod vedením prof. Rudolfa Bystrického, v rámci ktorej sa vyjadril k otázke nevyhnutnej potreby (každého) štátu byť aktívny v medzinárodnom obchodnom styku s inými štátmi: „Žádný stát na světě není soběstačný a v té neb oné míře musí dovážet některé suroviny, průmyslové nebo zemědělské výrobky, aby doplnil potřeby vlastního hospodářství, a musí vyvážet, aby si obstaral prostředky pro dovoz. Existence celosvětových obecných hospodářských vztahů, nezávislých na vůli a přání jednotlivců, činí v dnešních podmínkách mezinárodního života nemyslitelným, aby se některý stát obklopil neprodyšnou zdí bez vstupních a výstupních bran pro obchodníky a zboží z druhých států. Bez hospodářských vztahů s jinými zeměmi se v dnešní době nemůže obejít ani jeden stát.“ BYSTRICKÝ, ref. 11, s. 11. Obdobne aj KOPÁČ, ref. 13, s. 8; alebo ROHLÍK, Josef. Právní úprava mezinárodních obchodních vztahů a systém čs. práva. In *Právník*, 1966, roč. 105, č. 6, s. 526-527.

¹⁶ KOPÁČ – SINGER, ref. 7, s. 231. Existencia tohto ustanovenia však bola podrobená aj kritike Rudolfa Bystrického, a to kvôli svojej údajnej neodôvodnenosti vo vzťahu k diskriminácii, keďže má byť v právnom vzťahu vždy československý účastník. Pozri BYSTRICKÝ, Rudolf. Poznámky k zatímním osnovám nových zákonů z mezinárodněprávních hledisek. In *Časopis pro mezinárodní právo*, 1963, roč. VII, č. 2, s. 130.

¹⁷ V prípade výskytu situácie, že by si zmluvné strany zvolili za rozhodné právo buď československý právny poriadok alebo československé občianske právo, výsledkom by bola aplikácia ustanovení Zákonníka medzinárodného obchodu, a to v zmysle § 3 ZMO. Samozrejme, rovnaké riešenie by pripadalo aj na situáciu, ak by na obdobné skutočnosti odkázala kolízna norma, napr. v prípade československej právnej úpravy by to bol zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Zásadne by neprichádzala do úvahy aplikácia ustanovení Občianskeho zákonníka ani Hospodárskeho zákonníka, a to s ohľadom na § 497 OZ a § 389 ods. 2 HZ, ktoré to pojmovovo vylučujú a uznávajú primát ZMO vo vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku. Pozri bližšie KOPÁČ, ref. 10, s. 29-30. Obdobne aj KOPÁČ, ref. 13, s. 7; alebo KOHN, ref. 14, s. 411-412; alebo KOPÁČ – SINGER, ref. 7, s. 235-236.

¹⁸ „Československá hospodářská aktivita v zahraničí, pokud se chtěla prosadit, byla nucena již v minulosti alespoň v minimální míře (tj. alespoň ve směru k zahraničním partnerům) akceptovat principy, na základě, nichž funguje světový trh.“ PAUKNEROVÁ, ref. 8, s. 668.

¹⁹ K vývoju a charakteristike gréckeho občianskeho zákonníka z roku 1946 pozri bližšie ZEPOS, Panagiotis. The New Greek Civil Code of 1946. In *Journal of Comparative Legislation and International Law*, 1946, Vol. 28, No. 3/4, pp. 56-71; prípadne ZEPOS, Panagiotis. Twenty years of the Greek Civil Code: Achievements and Objectives. In *Balkan Studies*, 1967, Vol. 8, No. 2, pp. 395-406.

²⁰ Napriek na prvý pohľad naznačujúcej exotickéj povahe daného predpisu, sledovala prijatie tohto zákona pozorne aj československá internacionalistická obec, pričom v správe o jeho prijatí sa konštatovalo, že: „Jde nesporně o zákoník moderní, který rozpracovává všechny otázky do velké hloubky a vyznačuje se přesnými definicemi jednotlivých

prirodzene aj Zásady občianskoprávneho zákonodarstva ZSSR z roku 1961 a ghanský zákon o predaji tovaru z roku 1962.²¹ Na základe vyššie uvedeného možno v prípade Zákonníka medzinárodného obchodu skonštatovať, že sa rozhodne jednalo o unikátny legislatívny počín, ktorý nemal obdobu v žiadnom štáte na svete.²² A preto, ak aj v iných štátoch existovali špeciálne predpisy upravujúce vzťahy v medzinárodnom obchodnom styku, tak sa tieto predpisy aplikovali čiastočne aj na vnútroštátne vzťahy, čo pre ZMO rozhodne neplatilo.²³

Z hľadiska štruktúry a systematiky právneho predpisu boli ustanovenia Zákonníka medzinárodného obchodu rozčlenené do piatich hláv po vzore moderných občianskych zákonníkov,²⁴ a to:

I. hlava	Úvodné ustanovenia	§§ 1-5 ZMO
II. hlava	Spoločné ustanovenia	§§ 6-99 ZMO
III. hlava	Všeobecné ustanovenia o záväzkových vzťahoch	§§ 100-275 ZMO
IV. hlava	Osobitné ustanovenia o niektorých záväzkových vzťahoch	§§ 276-720 ZMO
V. hlava	Osobitné, prechodné a záverečné ustanovenia	§§ 721-726 ZMO

V rámci úvodných ustanovení sa Zákonník medzinárodného obchodu venoval okrem vyššie uvedenému účelu zákona aj predmetu zákona, ktorý bol vymedzený taxatívnym, pozitívnym výpočtom vzťahov v zmysle § 2 ods. 1 písm. a) až písm. i) ZMO, ktoré spadali pod pôsobnosť ustanovení tohto zákona.²⁵ Tieto vzťahy v medzinárodnom obchodnom styku bolo možné označiť

---

institutů. Je známo, že právě anglo-americké zákony v samostatném ustanovení vždy definují ten který výraz, kterého používají. Tato skutečnost, textace i to, že zákaz zpětné působnosti je výslovně odůvodňován nabytými právy, dává tušit značný vliv anglo-americké právní školy na toto dílo, které je však na každý pád zajímavé a zaslouží bližší pozornosti jak z hlediska srovnávacího, tak i z hlediska nahradit staré obyčejové právo právem psaným, v němž se objeví i prvky zcela cizí, možno říci importované, které se mohou často projevit negativně.“ DONNER, Bohdan. Etiopský občanský a obchodní zákoník z roku 1960. In *Časopis pro mezinárodní právo*, 1961, roč. V, č. 4, s. 339.

²¹ Možno pozorovať tendenciu inšpirácie tak predpismi z kapitalistických krajín, ako aj z krajín socialistického bloku, príp. krajín tretieho sveta. Bolo tomu najmä z jednoduchého dôvodu, v zásade každá krajina a každý kontinent predstavovali priestor pre import alebo export tovaru, a teda potencionálneho obchodného partnera. Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu). Tlač č. 149. Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky 1960 – 1964. Dostupné na internete: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0149_01.htm>. [cit. 2023-06-10]. Pozri aj KOPÁČ – SINGER, ref. 6, s. 232.

²² KANDA, Antonín. K některým otázkám přípravy zákona o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku. In *Právník*, 1962, roč. 101, č. 9, s. 784. Obdobne aj KOPÁČ – SINGER, ref. 7, s. 229-230. V rámci príspevku k 10. výročiu vydania Zákonníka medzinárodného obchodu zároveň Antonín Kanda uviedol, že prijatie tohto zákona vyvolalo veľký medzinárodný záujem aj vzhľadom na prácu UNCITRAL a dokonca v správe sekretariátu UNIDROIT bol tento zákon označený za prototyp ideálneho zákonníka medzinárodného obchodného práva, pričom viaceré socialistické štáty začali uvažovať o obdobnej úprave po vzore Zákonníka medzinárodného obchodu. KANDA, Základní, ref. 14, s. 1095.

²³ „Je však obecným zjevem, že se v celé řadě kapitalistických zemí vydávají zvláštní zákon pro úpravu zahraničně obchodních styků. Je sice pravda, že tyto zákony (obchodní zákoníky apod.) platí většinou – ne však vždy – jak pro vnitřní, tak i mezinárodní vztahy.“ BYSTRICKÝ, ref. 16, s. 130.

²⁴ Vzhľadom na to, že aplikácia ustanovení Zákonníka medzinárodného obchodu sa predpokladala v zahraničí a nie v Československej socialistickej republiky, tejto skutočnosti sa musela primerane prispôbiť aj systematika uvedeného právneho predpisu po vzore obvyklých systematik moderných občianskych zákonníkov. KOPÁČ, ref. 13, s. 9.

²⁵ Týmto vzťahmi boli v zmysle § 2 ods. 1 ZMO vzťahy vznikajúce v medzinárodnom obchodnom styku, teda a) majetkové vzťahy, na základe ktorých došlo alebo má dôjsť za odplatu poskytovanú v akejkoľvek forme k prevodu vecného, záväzkového alebo iného práva alebo hospodárskej hodnoty medzi osobami, ktoré nemajú sídlo (bydlisko) na území toho istého štátu; b) majetkové vzťahy, predmetom ktorých je užívanie veci alebo využitie práva alebo inej hospodárskej hodnoty, ktoré sa má uskutočniť na území štátu, na ktorom nemá niektorý z účastníkov svoje sídlo

v zmysle náuky medzinárodného práva súkromného ako právne vzťahy s cudzím prvkom.²⁶ Táto koncepcia založená na tzv. objektívnom kritériu bola odlišná od vymedzenia pôsobnosti Občianskeho zákonníka a Hospodárskeho zákonníka, ktorá bola v prípade týchto predpisov vymedzená výlučne na tzv. osobnom kritériu.²⁷ Tieto vzťahy bolo možné charakterizovať podľa L. Kopáča na základe troch základných znakov, a to, že tieto vzťahy boli majetkovej povahy, medzinárodnej povahy a obchodnej povahy.²⁸ Rozdielnu klasifikáciu ponúkol A. Kanda, keď tieto vzťahy rozčlenil do štyroch skupín,²⁹ a to:

1. **vzťahy medzi osobami, ktoré nemali sídlo alebo bydlisko na území toho istého štátu**
  - a) § 2 ods. 1 písm. a) ZMO
  - b) § 2 ods. 1 písm. c) ZMO
  - c) § 2 ods. 1 písm. f), prvá veta ZMO
  - d) § 2 ods. 1 písm. i) ZMO
2. **vzťahy, kde sa plnenie uskutočňuje v medzinárodnom meradle**
  - a) § 2 ods. 1 písm. b) ZMO
  - b) § 2 ods. 1 písm. e) ZMO
3. **vzťahy vznikajúce z obstarávania alebo uskutočňovania námornej prepravy zásielok alebo nájom lode alebo zmlúv o prevádzke lode**
  - a) § 2 ods. 1 písm. d) ZMO
4. **vzťahy súvisiace s niektorým z predchádzajúcich vzťahov**
  - a) § 2 ods. 1 písm. f), druhá veta ZMO
  - b) § 2 ods. 1 písm. g) ZMO
  - c) § 2 ods. 1 písm. h) ZMO
  - d) § 2 ods. 1 písm. ch) ZMO

Zákonník medzinárodného obchodu obsahoval v nasledujúcom ustanovení § 2 ods. 2 ZMO aj negatívne vymedzenie pôsobnosti ustanovení zákona, a to tak, že Zákonník medzinárodného obchodu sa nemal použiť napriek povahe majetkového vzťahu podľa odseku 1, ak bolo alebo muselo byť účastníkom pri vzniku tohto vzťahu nepochybne zrejmé, že vznikali, aby sa na území Československej socialistickej republiky uspokojovali osobné potreby aspoň jedného z ich účastníkov alebo iné vlastné potreby účastníka. Zákon sa však vzťahoval aj na taký právny vzťah, ak bolo alebo ak muselo byť účastníkom zrejmé, že tento právny vzťah tvoril právny celok so vzťahom, pri ktorom k uspokojovaniu takýchto potrieb nedochádzalo. V tomto ohľade teda nezáležalo či sa v právnom

---

(bydlisko); c) majetkové vzťahy, predmetom ktorých je činnosť alebo zdržanie sa činnosti, ak všetci účastníci nemajú sídlo (bydlisko) na území toho istého štátu; d) majetkové vzťahy vznikajúce z obstarávania alebo z uskutočňovania námornej prepravy zásielok alebo najímania lode alebo uzavierania zmlúv o prevádzke lodí; e) majetkové vzťahy z inej prepravy, pri ktorej miesto odoslania a miesto určenia nie sú na území toho istého štátu alebo sú na území štátu, na ktorom nemá niektorý z účastníkov svoje sídlo (bydlisko); f) majetkové vzťahy z bankového styku medzi účastníkmi nemajúcimi sídlo (bydlisko) na území toho istého štátu, alebo ak sa tieto vzťahy uskutočňujú v súvislosti s niektorým z ostatných vzťahov uvedených v tomto odseku; g) majetkové vzťahy vznikajúce z poistenia proti nebezpečenstvu škody hroziacej v súvislosti s niektorým z ostatných právnych vzťahov uvedených v tomto odseku; h) majetkové vzťahy, predmetom ktorých je kontrolná činnosť uskutočňovaná v súvislosti s niektorým z ostatných právnych vzťahov uvedených v tomto odseku; ch) iné majetkové vzťahy vznikajúce v súvislosti s niektorým z predchádzajúcich právnych vzťahov uvedených v tomto odseku, najmä v dôsledku ich zmeny alebo zániku, alebo vzhľadom na neplatnosť úkonu, ktorý ich mal založiť, alebo na odporovateľnosť právnych úkonov, ktorými sú ukračovani účastníci týchto vzťahov, alebo vznikajúce v súvislosti s ich zabezpečením, plnením alebo porušením povinností alebo uplatnením práv z nich vyplývajúcich, pokiaľ sú upravené v tomto zákone; i) iné majetkové vzťahy vznikajúce medzi obchodníkmi, ktorí nemajú sídlo (bydlisko) na území toho istého štátu.

²⁶ KANDA, Zákon, ref. 14, s. 129-130.

²⁷ KOPÁČ, ref. 13, s. 4. Obdobne aj KOPÁČ – SINGER, ref. 7, s. 233.

²⁸ KOPÁČ, ref. 10, s. 23-24.

²⁹ KANDA, Antonín. *Zákonník mezinárodního obchodu*. Praha: Orbis, 1975, s. 19.

vzťahu nachádzali zahraniční účastníci, avšak postačovalo ak sa mal účel právneho vzťahu v podobe osobných potrieb niektorého z účastníkov uspokojovať aspoň z časti na území Československej socialistickej republiky.³⁰ Zákonník medzinárodného obchodu pri vylúčení svojej pôsobnosti nevyžadoval, aby sa zakúpený tovar spotreboval na území Československej socialistickej republiky, postačovalo ak mohol byť aspoň sčasti použitý na jeho území k uspokojeniu osobných potrieb účastníka (napr. upomienkové predmety alebo pohľadnice) a rozhodným nebol ani zamýšľaný účel účastníkom či koho potrebám mal daný tovar slúžiť, nesmel však byť použitý ako predmet ďalšieho predaja.³¹ V prípade obchodnej povahy záväzku by sa vylúčenie z pôsobnosti nemohlo aplikovať.³² Zákonník medzinárodného obchodu samozrejme vylučoval z pôsobnosti svojich ustanovení v zmysle § 2 ods. 3 ZMO aj nadobúdanie nehnuteľností, a to vzhľadom na to, že tieto vzťahy nie sú tradične predmetom medzinárodného obchodu, čo však neplatí o vzťahoch, kedy neprichádzalo k prevodu vlastníckeho práva k nehnuteľnosti.³³

V prípade praktického použitia ustanovení Zákonníka medzinárodného obchodu, ako už bolo vyššie uvedené podľa § 3 ZMO jestvovali v zásade dva spôsoby ako v zmysle teórie medzinárodného práva súkromného docieľiť, aby sa daný právny vzťah spravoval ustanoveniami tohto zákona. Účastníci právneho vzťahu podľa § 2 ZMO si mohli zvoliť aplikáciu Zákonníka medzinárodného obchodu ako rozhodného práva pre daný právny vzťah priamo (**volba**) alebo pomocou kolíznej normy odkazujúcej na použitie československého právneho poriadku alebo československého občianskeho práva (**odkaz kolíznej normy**). Aplikáciu ustanovení Zákonníka medzinárodného obchodu mohla v zmysle nasledujúceho ustanovenia § 4 ZMO vylúčiť jedine existencia medzinárodnej zmluvy, ktorou bola Československá socialistická republiky viazaná (príkladmo možno uviesť VDP RVHP príslušného vydania).³⁴ Na záver úvodných ustanovení sa Zákonník medzinárodného obchodu zameriaval na otázku dispozitívnosti ustanovení zákona. Ustanovenie § 5 ZMO deklarovalo, že účastníci sa mohli odkloniť od všetkých ustanovení zákona, ktoré výslovne neustanovovali, že sa od nich odchýliť nemožno. Táto deklarácia odkazovala priamo na ustanovenie § 722 ods. 1 ZMO, ktoré určovalo, že sa nemožno odchýliť od §§ 1-71, §§ 76-106, §§ 157-176, § 179, § 211, § 399, § 634 ods. 2, § 708 ZMO a ustanovení piatej časti zákona.³⁵ V zmysle ustanovenia § 722 ods. 2 ZMO ďalej medzi kogentné ustanovenia patrili aj tie ustanovenia, ktoré upravovali formu

³⁰ V rámci československého právneho poriadku sa mali na takéto vzťahy aplikovať ustanovenia Občianskeho zákonníka, pričom však ak povinnosti ukladané československým organizáciám pri uspokojovaní potrieb občanov v zmysle ustanovení Občianskeho zákonníka vyplývajúce z československého hospodárskeho systému nebolo možné uložiť zahraničným účastníkom, aplikácia ZMO bola vylúčená len pri uspokojovaní osobných potrieb na území Československej socialistickej republiky. L. Kopáč uviedol možné príklady situácií: „Spadajú sem predovšetkým vzťahy, do ktorých vstupujú zahraniční turisti a jiné osoby pri dočasném pobyte na čs. území (např. ubytování, stravování, nákup věcí osobní potřeby, opravy motorových vozidel atd.).“ KOPÁČ, ref. 10, s. 28. Obdobne aj KOHN, ref. 14, s. 411; alebo BYSTRICKÝ, ref. 16, s. 123.

³¹ KOPÁČ, ref. 10, s. 28.

³² KOPÁČ, ref. 13, s. 5.

³³ Príkladom je napr. záložné právo alebo nájom nehnuteľnosti, príp. činnosť vo forme výstavby budov. KOPÁČ, ref. 10, s. 29.

³⁴ Vzhľadom na skutočnosť, že Československá socialistická republika bola zakladajúcim členom Rady vzájomnej hospodárskej pomoci (RVHP), v prípade medzinárodného obchodného styku medzi dvomi členskými štátmi tejto organizácie sa prioritne uplatnili Všeobecné dodacie podmienky RVHP (VDP RVHP). Vychádzalo sa pritom z premisy, že medzi priateľskými socialistickými štátmi panuje dôvera a platobná disciplína, tak ako nikdy inde, preto VDP RVHP boli oveľa jednoduchšie koncipované ako samotné ustanovenia Zákonníka medzinárodného obchodu. Nevyklúčovala sa však práve z tohto dôvodu subsidiárna aplikácia ustanovení Zákonníka medzinárodného obchodu. KANDA, ref. 29, s. 22. Obdobne aj KOPÁČ, ref. 13, s. 9.

³⁵ Sankciou za porušenia tohto kogentného ustanovenia bola neúčinnosť takéhoto právneho úkonu v časti, ktorá odporovala uvedenému zákonnému zákazu.

alebo niektorú náležitosť predpísanú týmto zákonom.³⁶ Porušenie týchto ustanovení zákon sankcionoval neplatnosťou právneho úkonu s možnosťou žiadať náhradu škody.³⁷

Zákonník medzinárodného obchodu v rámci spoločných ustanovení upravoval viacero otázok ako vymedzenie osôb (fyzické a právnické osoby v medzinárodnom obchodnom styku)³⁸; vecí a práv, pričom ZMO ako jediný právny predpis v československom právnom poriadku obsahoval definíciu vecí: „vecami sú hmotné predmety a ovládateľné prírodné sily, ktoré slúžia potrebám ľudí“³⁹; právnych úkonov (platnosť a neplatnosť); zastúpenia a plnomocenstva;⁴⁰ počítania času; premlčania a vydržania.⁴¹ V rámci všeobecných ustanovení o záväzkových vzťahoch Zákonník medzinárodného obchodu upravoval všeobecnú úpravu záväzkového práva prostredníctvom úpravy vzniku záväzkového vzťahu, vzniku a obsahu zmlúv, účastníkov záväzkového vzťahu, zabezpečenia záväzku, zániku záväzku splnením, nesplnením záväzkov a jeho následkami a inými spôsobmi zániku záväzkov. Zákonník medzinárodného obchodu upravoval v najrozsiahlejšej hlave zákon, v osobitných ustanoveniach o niektorých záväzkových vzťahoch, tieto **záväzkové vzťahy**:

- a) kúpna zmluva, osobitné dojednania v kúpnej zmluve, zmluvy uzavierané v súvislosti s kúpnu zmluvou⁴²
- b) zmluvy o viazaných obchodoch
- c) zmluva o výmene
- d) zmluva o pôžičke
- e) zmluva o vypožičaní
- f) nájomná zmluva
- g) zmluva o úschove
- h) zmluva o uskladnení
- i) zverenie veci tretej osobe
- j) zmluva o diele
- k) príkazná zmluva

³⁶ Sú to napríklad uvedené ustanovenia zákona upravujúce formu právneho úkonu / zmluvy, resp. základné náležitosti pre niektoré typy zmlúv: § 161, § 163, § 191, § 207, § 258, § 263, § 304, § 276, § 385, § 388, § 389, § 390-392, § 395, § 398, § 405, § 410, § 415, § 418, § 424, § 431, § 439, § 454, § 463, § 470, § 475, § 491, § 505, § 521, § 536, § 548, § 566, § 571, § 575, § 600, § 607, § 625, § 653, § 661, § 665, § 681, § 686, § 690, § 694, § 696. KOPÁČ, ref. 10, s. 32.

³⁷ KOPÁČ – SINGER, ref. 7, s. 233.

³⁸ Zo strany československých osôb zúčastňujúcich sa na zahraničnom obchode ako účastník v medzinárodnom obchodnom styku pripadali do úvahy len špeciálne právnické osoby s právnou formou sui generis – podniky zahraničného obchodu, príp. iné socialistické organizácie k takejto činnosti zriadené alebo oprávnené v zmysle zákona alebo rozhodnutia o výnimke ministrom zahraničného obchodu. Vo vzťahu k iným osobám, najmä československým fyzickým osobám, týmto sa nepripúšťala spôsobilosť na právne úkony v medzinárodnom obchodnom styku, čo prakticky znamenalo ich vylúčenie. KOPÁČ, ref. 13, s. 14. Obdobne aj KOHN, ref. 14, s. 410. K podstate podnikov zahraničného obchodu pozri bližšie KÖSZE GHY, Adam. Podnik zahraničného obchodu ako forma právnickej osoby v medzinárodnom obchode. In *Historia et theoria iuris*, 2020, roč. 12, č. 1, s. 31-49.

³⁹ ELIÁŠ, Karel. Věc. Pozitivistická studie. In *Právník*, 1992, roč. 131, č. 8, s. 697-698.

⁴⁰ Zákonník medzinárodného obchodu vo svojich ustanoveniach ako jediný právny predpis zachoval koncepciu prokúry ako podnikovej plnej moci, keďže Hospodársky zákonník tento inštitút až do roku 1990 neupravoval. Zaujímavým však bolo, že Zákonník medzinárodného obchodu v tomto diely pojmovo rozlišoval medzi udelením plnej moci a na druhej strane zmocnením, ktorým sa udeľovala prokúra a zmocnením pri prevádzke podniku, pričom z hľadiska systematiky zákona malo ísť o autonómne inštitúty. ELIÁŠ, Karel. Etuda o prokuře. In *Právník*, 1993, roč. 132, č. 5, s. 425, 427.

⁴¹ Vzhľadom na to, že sa uvedené inštitúty nenachádzali, resp. boli nedostatočne upravené v Občianskom zákonníku, zákon musel obsahovať aj ustanovenia upravujúce inštitúty všeobecnej povahy, ktoré súviseli s priamym výkonom zahranično-obchodnej činnosti iba okrajovo. BYSTRICKÝ, ref. 16, s. 129.

⁴² Kúpnej zmluve a súvisiacim právnym inštitútom bol v Zákonníku medzinárodného obchodu venovaný najväčší priestor, a to 143 paragrafov z celkových 726 paragrafov. KOPÁČ, ref. 13, s. 9. Obdobne aj KOPÁČ, Ludvík – SINGER, Erik. Některé nové koncepce osnovy zákona o právních vztazích v mezinárodním obchodním styku. In *Časopis pro mezinárodní právo*, 1963, roč. VII, č. 4, s. 320.

- l) komisionárska zmluva
- m) zmluva o kontrolnej činnosti
- n) zmluvy o doprave
- o) poisťná zmluva
- p) sprostredkovateľské zmluvy
- q) zmluva o združení
- r) niektoré zmluvy o bankových obchodoch
- s) sľub odškodnenia
- t) verejná súťaž a verejný príslub
- u) konanie bez príkazu
- v) bezdôvodné obohatenie
- w) upotrebenie veci pre iného
- x) povinnosť na náhradu škody

Ako posledné upravoval Zákonník medzinárodného obchodu osobitné, prechodné a záverečné ustanovenia zákona. V rámci ustanovenia § 721 ZMO zákon uvádzal, že v prípade, ak zákon používal v niektorých ustanoveniach zákona slovné spojenia „o uplatnení na súde“, „o súdnom konaní“ alebo „súdnom rozhodnutí“, tieto ustanovenia sa mali primerane použiť aj na uplatnenie práva pred rozhodcom, pre rozhodcovské konanie alebo rozhodcovský výrok, pokiaľ sa opierali o platnú rozhodcovskú zmluvu. Nezáležalo pritom pri aplikácii tohto ustanovenia či sa rozhodcovské konanie malo uskutočňovať podľa československého práva (zákon č. 98/1963 Zb. o rozhodcovskom konaní v medzinárodnom obchodnom styku a o výkone rozhodcovských rozhodnutí) alebo podľa iného rozhodného práva.⁴³ Ustanovenie § 722 ZMO, ktoré upravovalo jednak taxatívny výpočet kogentných ustanovení a jednak výpočet kogentných ustanovení podľa všeobecnej povahy týchto ustanovení sme bližšie analyzovali už vyššie. Ustanovenie § 723 ZMO možno označiť za jedno z najnenápadnejších ustanovení, avšak s veľkým významom pre fungovanie medzinárodného obchodného styku. Účelom tohto ustanovenia bolo upraviť výkladovú štruktúru zákona, a to formou použitia doslovného výkladu, extenzívneho výkladu, príp. reštriktívneho výkladu, ak to zodpovedalo zmyslu daného ustanovenia s prihliadnutím na to, čo touto úpravou nepochybne sledoval zákonodarca a aké právne následky mali vyplynúť. Ak však napriek tomu nebolo možné určiť práva a povinnosti podľa tohto zákona, v zmysle tzv. vyplňania medzier v zákone bolo potrebné prihliadnuť k zásadám obsiahnutým v ZMO.⁴⁴ Medzi takéto zásady môžeme zaradiť napríklad.⁴⁵

- a) zásada rovnosti a nediskriminácie (§ 1 ZMO)
- b) zásada subsidiarity (§ 3 ZMO)
- c) zásada zmluvnej autonómie (§ 5 ZMO)
- d) zásada zákazu zneužitia práva a zásada poctivého obchodného styku (§ 102 ZMO)

⁴³ V prípade riešenia majetkovoprávných sporov v medzinárodnom obchodnom styku medzi organizáciami členských štátov RVHP platil Dohovor o riešení občianskoprávných sporov vznikajúcich zo vzťahov hospodárskej a vedeckotechnickej spolupráce v rozhodcovskom konaní (vyhláška ministerstva zahraničných vecí ČSSR č. 115/1974 Zb.). ČSSR bola samozrejme zmluvnou stranou aj iných multilaterálnych medzinárodných zmlúv týkajúcich sa medzinárodného rozhodcovského konania a výkonu, a uznávania rozhodcovských nálezov. KOPÁČ, ref. 10, s. 339.

⁴⁴ Podľa Antonína Kandu bolo toto ustanovenie inšpirované ustanovením čl. 1 LU-VI z roku 1956 (Convention portant loi uniforme sur la vente internationale des objets mobiliers corporels / Haagsky jednotný zákon o medzinárodnej kúpe tovaru). Podľa neho však bolo v tomto ustanovení možno vidieť nie príliš šťastné vyjadrenie akejsi vnútornej analógie legis, a teda riešenie podobných výnimočných situácií malo zostať v rámci Zákonníka medzinárodného obchodu za použitia § 1 ZMO a zásad na ktorých bol vybudovaný obsah zákona, pričom sa podľa neho zároveň vylučovalo použitie analógie legis vo vzťahu k ustanoveniam Občianskeho zákonníka alebo Hospodárskemu zákonníku. KANDA, Základní, ref. 14, s. 1108.

⁴⁵ Bližšie k zásadám Zákonníka medzinárodného obchodu pozri KÖSZE GHY, Adam. Základné zásady Zákonníka medzinárodného obchodu. In *Historia et theoria iuris*, 2021, roč. 13, č. 3, s. 59-67.

- e) zásada rebus sic stantibus (§ 122 a 275 ZMO)
- f) zásada nadobudnutia vlastníckeho práva od nevlastníka (§ 325 ZMO)

Ustanovenie § 724 ZMO upravovalo intertemporálne ustanovenia odlišne ako tomu bolo podľa dovtedajšieho ako aj nového Občianskeho zákonníka. Táto odlišná koncepcia bola odôvodnená potrebou zvýšenej právnej ochrany účastníkov (resp. garancie právnej istoty zahraničných účastníkov) v medzinárodnom obchodnom styku, a preto sa mali ustanoveniami tohto zákona spravovať iba vzťahy vzniknuté po 31. marci 1964 s vylúčením retroaktivity (spätnej účinnosti) ustanovení tohto zákona na vzniknuté pred týmto dátumom.⁴⁶

ZÁKONNÍK MEDZINÁRODNÉHO OBCHODU A OBCHODNÝ ZÁKONNÍK?

Zákonník medzinárodného obchodu bol platným a účinným právnym predpisom v československom právnom poriadku od 1. apríla 1964 až do 31. decembra 1991. Zákonník medzinárodného obchodu však počas svojej existencie nebol nikdy novelizovaný, na rozdiel od Občianskeho zákonníka a Hospodárskeho zákonníka, ktoré boli do 31. decembra 1991 novelizované konkrétne 10 krát, resp. 11 krát). Zákonník medzinárodného obchodu bol nahradený prvým, spoločným obchodnoprávnym predpisom v Československu – zákonom č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník. Už na prvý pohľad však badať, že kontinuita právnej úpravy Zákonníka medzinárodného obchodu sa preniesla do znenia návrhu a prijatého Obchodného zákonníka.⁴⁷ Prirodzene však muselo dôjsť aj k istým zmenám, ktoré sa premietli v samotnom znení zákona a odrážali už zmenené sociálno-ekonomické podmienky v Československu po roku 1989.⁴⁸

Zákonník medzinárodného obchodu	Obchodný zákonník (tretia časť zákona)
I. hlava: Úvodné ustanovenia	I. hlava: Všeobecné ustanovenia
II. hlava: Spoločné ustanovenia	II. hlava: Osobitné ustanovenia o niektorých obchodných záväzkových vzťahoch
III. hlava: Všeobecné ustanovenia o záväzkových vzťahoch	III. hlava: Osobitné ustanovenia pre záväzkové vzťahy v medzinárodnom obchode ⁴⁹
IV. hlava: Osobitné ustanovenia o niektorých záväzkových vzťahoch	

⁴⁶ KOPÁČ – SINGER, ref. 42, s. 339.

⁴⁷ Predchádzajúci systém, ako bolo známe, vzhľadom na hypertrofiu najrôznejších právnych predpisov neupravoval obchodný zákonník, a preto ho bolo potrebné vytvoriť tzv. „na zelenej lúke“. Tento záver však platí podľa Karla Eliáša len *cum grano salis*, keďže nebolo možné prehliadnúť Zákonník medzinárodného obchodu z ktorého bolo do návrhu Obchodného zákonníka prevzaté nejedno ustanovenie. ELIÁŠ, ref. 8, s. 476.

⁴⁸ Ako uvádza Ján Lazar, každý zo zákonníkov pred prijatím Obchodného zákonníka upravoval nejakým spôsobom záväzkovo-právne vzťahy, pričom zrejme najbližšie k právnej úprave Obchodného zákonníka môžeme pripodobniť práve záväzkové vzťahy podľa Zákonníka medzinárodného obchodu, ktoré však nebolo možné použiť v zmysle režimu medzinárodného obchodného styku na každého účastníka právneho vzťahu, ako to bolo vyžadované po transformácii štátu a právneho poriadku po roku 1989. LAZAR, Ján. Základné aspekty nového občianskeho a obchodného práva. Pocta prof. JUDr. Karolovi Rebrovi, DrSc. k 80. narodeninám, venovaná Právnickou fakultou Univerzity Komenského. In *Acta Facultatis Iuridicae Universitatis Comenianae*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1994, roč. 15, s. 87.

⁴⁹ Úprava zahraničnoobchodných záväzkových vzťahov sa s účinnosťou od 1. januára 1992 „scvrkla“ do §§ 729-755 Obchodného zákonníka, a preto nič nebránilo zrušiť Zákonník medzinárodného obchodu ako celok. Tamže, s. 88.

V. hlava: Osobitné, prechodné a záverečné ustanovenia	
--	--

Po prijatí Obchodného zákonníka prišlo k dualistickej úprave záväzkových vzťahov tak obchodnoprávných ako aj občianskoprávných, a preto bolo mnoho inštitútov upravených duplicitne alebo vyčlenených z Obchodného zákonníka. Obchodný zákonník v zásade kopíroval štruktúru (systematiku) Zákonníka medzinárodného obchodu s tým rozdielom, že časť „Spoločné ustanovenia“ upravujúcu rôzne inštitúty od označenia osôb, právnych úkonov a premĺčania spolu s vydržaním len čiastočne v rozsahu osôb upravil v prvej časti zákona s názvom „všeobecné ustanovenia“ a ostatné ponechal v rámci tretej časti všeobecných ustanovení alebo ich vypustil a upravil v Občianskom zákonníku.⁵⁰

Nová koncepcia obchodného práva po roku 1989 reprezentovaná práve prijatím Obchodného zákonníka bola z hľadiska vnútroštátnej úpravy výmenných vzťahov postavená na podstatnej novelizácii tzv. veľkou novelou Občianskeho zákonníka (zákon č. 509/1991 Zb.) a rovnako v podstatnej miere novelizovaného Hospodárskeho zákonníka. Obchodný zákonník vo svojich zrušovacích ustanoveniach síce prirodzene počítal so zrušením Hospodárskeho zákonníka a taktiež Zákonníka medzinárodného obchodu, aby prišlo ku zániku neutržateľnej dualistickej úpravy obchodných výmenných vzťahov na základe povahy subjektov (vnútroštátny obchod v zahraničný obchod),⁵¹ pričom na strane druhej podľa dôvodovej správy bol v oblasti obchodných vzťahov so zahraničnými podnikateľmi doteraz aplikovaný Zákonník medzinárodného obchodu, ktorý bol prispôbený potrebám trhového charakteru obchodných vzťahov a ktorého podstatná časť môže byť do novej právnej úpravy prevzatá.⁵²

ZÁVER

Zákonník medzinárodného obchodu bol prijatý ako reakcia na dosiahnutie nového mílnika vo vývoji spoločnosti, vybudovania socializmu v Československu. Na rozdiel od zákona č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník, ktorý nahradil, mal Zákonník medzinárodného obchodu úlohu zamerať sa na novo diferencované majetkové vzťahy v medzinárodnom obchodnom styku. Tejto úlohe bolo, samozrejme, prispôbené aj jeho znenie, a to v takom zmysle, aby zodpovedalo súčasným právnym úpravám občianskych a obchodných kódexov v Európe a vo svete. Je možné skonštatovať, že Zákonník medzinárodného obchodu ako mílnik vo vývoji medzinárodného obchodného práva zrejme splnil svoju primárnu úlohu, a to poskytnúť hmotnoprávny predpis kompatibilný pre obchodovanie so zahraničnými účastníkmi naprieč celým svetom, a to s ohľadom na to, že zahraničný obchod je integrálnou súčasťou každej hospodárskej sústavy nehľadiac na štátny režim alebo ideológiu. Zákonník medzinárodného obchodu však na sklonku svojej existencie stál na pomedzi aj ďalšieho mílnika, a to prijatia prvého unifikovaného zákona č. 513/1991 Zb. Obchodného

⁵⁰ Uvedené je absolútne racionálne, a to vzhľadom na súčasný stav Občianskeho zákonníka ako *lex generalis* a Obchodného zákonníka ako *lex specialis*. V prípade Zákonníka medzinárodného obchodu bola subsidiarita skôr výnimkou, než pravidlom (napr. v prípade spôsobilosti na právne úkony fyzických osôb), a to z dôvodu, že Občiansky zákonník bol kreovaný ako socialistický zákonník, ktorý opustil akúkoľvek rímskoprávnu, kontinentálnu tradíciu súkromného práva v otázke záväzkových vzťahov a zaužívaných právnych inštitútov. Ustanovenia, ktoré by mal dobový Občianskeho zákonník 1964 upravovať bolo preto v potrebnej miere upraviť v Zákonníku medzinárodného obchodu – typickým príkladom je vydržanie, ktoré sa do Občianskeho zákonníka dostalo až novelou z roku 1982, pričom Zákonník medzinárodného obchodu ho upravoval pre svoje potreby už od 1963.

⁵¹ LAZAR, ref. 48, s. 79.

⁵² Dôvodová správa k vládnomu návrhu zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník. Tlač č. 684. Federálne zhromaždenie Československej federatívnej republiky 1990 – 1992. Dostupné na internete: <https://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0684_15.htm>. [cit. 2023-06-10].

zákonníka, ktorý sa ustanoveniami Zákonníka medzinárodného obchodu v nejakej miere inšpiroval. V tomto ohľade je preto namieste stanovisko, že Zákonník medzinárodného obchodu v určitom ohľade možno považovať za dôležitý míľnik vo vývoji obchodného práva v Československu.